

(Журнал, 29.9.2010)

Својим текстом о неизбежном отцјепљењу Републике Српске којег смо јучер објавили, бивши правни савјетник супервизора за Брчко Метју Периш (Matthew Parish) узбуркао је страсти домаће јавности. Док једни тврде да је био више него наклон идеји отцјепљења и одбацују његове ставове, други сматрају да је рекао оно што не желе признати домаћи и страни политичари: РС је самосталнија него икада прије и тешко да ће се то промијенити. Овај бивши упосленик ОХР-а за магазин *Журнал* у интервјуу у два дијела говори зашто сматра да нема друге могућности до коначног разлаза Федерације и РС-а, лицемјерности страних дипломата у БиХ и њиховој немоћи те анализира потезе Милорада Додика у прошлости те предвиђа како ће се понашати након избора у октобру.

За разлику од већине политичких аналитичара и босанске јавности ви не сматрате да су пријетње Милорада Додика да ће се Република Српска отцјепити од Босне и Херцеговине само још један начин да купи вријеме и гласове за октобарске изборе?

- Ја вјерујем да је он озбиљан. Његове пријетње нису само предизборни трик. Снажна реторика је долазила из РС-а у трци избора 2006. године. Многи коментатори – домаћи и страни – рекли су да он само маневрише да добије гласове. Били су у криву тада и у криву су данас. Након избора 2006. године реторика се није повукла и Додик је промишљено изабрао сукоб са ОХР-ом. Ова се криза погоршала и он је из сукоба са високим представником углавном излазио као побједник.

Додик нема разлога подржавати институције централне власти. Њему не треба да дијели моћ са бошњачким и хрватским политичарима. Њему не треба међународна заједница која шаље мало новца или и слабо подржава РС-у. Имамо све разлоге да његове тврдње сматрамо вјеродостојним.

СНСД је сада веома моћан. Становници РС-а у потпуности подржавају његову власт. Додиков циљ је учврстити власт. То ће урадити поткопавањем државе. Он је оштроуман

Не можете зауставити отцјепљене Републике Српске!

Пише: Метју Периш
петак, 01 октобар 2010 06:06

политичар. Неће ризиковати и не треба. Зна да државне институције ионако не раде добро. Сви у Босни то знају. Он такођер зна да се оне држе у животу уз помоћ међународне заједнице али је она изгубила интерес. Државне институције ће се због тога саме срушити. Он може само гледати и чекати.

Због чега сте тако сигурни у неизбјежну независност Републике Српске?

– Република Српска је већ независна у великој мјери. Путујем тамо често. Од 2006. године сам посматрао колико је тамо небитна босанска централна власт. Министри у Бањалуци сами праве своје планове незаинтересовани шта њихове колеге у Сарајеву раде. Овај ентитет има свој законодавни систем. Отворио је своја дипломатска представништва широм свијета. Води своју вањску политику одржавајући односе са Русијом и Израелом. Сам тражи стране инвестиције. Ентитетска полиција одбија сарадњу са федералном или државном. Његово правосуђе се све више изолује од судова другдје у земљи.

Повећање аутономије РС-а је постепен процес. Додик се неће појавити на телевизији дан након избора и рећи “ми смо сада независни”. Он ће само наставити нападати различите државне институције. Од 2006. године он је поткопао Управу за индиректно опорезивање; Уставни суд; и Високо судско и тужилачко вијеће. Ово се неће зауставити.

Због тога “декларација о независности” није стварно потребна РС-у, барем не сада. Политичари босанских Срба могу живјети у формалној дејтонској уставној структури; слабе централне институције ће остати углавном нерелевантне за њих. Званична декларација независности би сутра узроковала превише проблема за РС: постојао би притисак на Србију да их не призна и то би трајно одгодило улазак БиХ у Европску унију. Додик зна да мора чекати промјену става међународног јавног мнијења и зато се ништа неће десити брзо. Али Додик рачуна да има довољно времена: СДС је слаб и он неће изгубити власт.

Чини се да сте јако сигурни у своје ставове. Јесу ли они само предвиђања политичког аналитичара или закључак добијен кроз интервјуе са домаћим и страним политичарима?

Не можете зауставити отцјепљене Републике Српске!

Пише: Метју Периш
петак, 01 октобар 2010 06:06

- Моји извори остају тајна! Ако би их открио, они не би више разговарали са мном!

Да ли је отцјепљене РС-а једина или само једна од могућности за будућност?

- Дезинтеграција се већ догодила. Истина је да БиХ никада није функционисала као ефикасна држава. Људи у врховној власти не могу се чак ни јавити на телефон а камоли водити државу. Једини интерес Парламента је гласања за повећање властитих плата. То се деси када покушате градити државу по међународној заповиједи.

Могућности за будућност су више или мање мрачне. Најбоља алтернатива је да Додик постигне договор са умјереним бошњачким контрастранама након избора. Суштина овог договора би била да се значајне овласти спусте на ентитете у замјену за Додиково одбацивање захтјева за де јуре независност. Хрвати би такођер захтјевали ентитет (или регију). То би био најбољи могући резултат а Додик и Тихић су замало постигли тај договор у Пруду.

Међутим, мислим да су бошњачки политичари превише подијељени да се међусобно договоре да би ово био реално. Сваки бошњачки политичар који би покушао постићи такав договор би био оптужен за издају од политичких противника. Поједностављена националистичка порука – да је РС геноцидна творевина која се мора уништити – би потопила умјерене политичаре. Без обзира на своју историју, РС не може бити укинута јер је прејака.

Ако Додик не може добити договор овакве врсте он ће и даље гурати унилатералну причу. У том случају постоје двије могућности. РС може постати независна без инцидента. Међународна заједница ће рећи да им је жао а онда ће наставити да живе са тим. Политичари у Сарајеву ће рећи да то не прихватају, баш као што политичари у Београду кажу да не прихватају независност Косова. Стварност у оба случаја је да декларација о независности не чини никакву разлику. РС је већ де факто одвојена, као што је Косово било прије 2008. године.

Песимистичнији сценариј је да побиједје екстремнији гласови и ту је нови рат да се заустави сецесија босанских Срба. Најзад, ако Бошњаци хоће да виде нестанак РС-а морат ће се борити за то. Ја то не желим видјети. Политичке границе нису вриједне

Не можете зауставити отцјепљене Републике Српске!

Пише: Метју Периш
петак, 01 октобар 2010 06:06

умирања. У модерној Европи не би требало гледати гдје су границе. Повратак рату би био депримирајући показатељ политичког примитивизма. Ако би препоручивао вашим читаоцима како да гласају у надлазећим изборима ја бих рекао: гласајте за појединце који ће најмање вјероватно гурати рат у лице надлазећег одвајања РС-а од остатка државе.

Можда је највероватнији сценариј да ће земља наставити шепати у својој тренутној незадовољавајућој фази. То би било за жаљење јер са непрекидном политичком нестабилношћу уграђеном у дејтонски Устав држава се не може носити са стварним проблемима: свеprisутном корупцијом, социјалистичком бирократијом, трулим судовима, тегибним порезима и досљедним недостатком економског раста и страних улагања.

Европски и посебно амерички званичници у БиХ, па чак и високо позиционирани амерички политичари, понављају готово свакодневно да неће дозволити одвајање било које врсте (Џонатан Муриз америчке амбасаде поновио је то ове седмице), а ви сада говорите да не постоји начин да се то избјегне. Сматрате ли их лицемјерним или сматрате да они једноставно немају довољно снаге да заустава сепаратизам?

- Међународни званичници у БиХ испољавају интригантну шизофренију. У једну руку они воле да праве бескрајна обећања о томе шта ће или неће “дозволити”. У другу руку су изгубили сав интерес за земљу. Они имају претензије колонијалне владавине; али немају вољу да пошаљу нимало новца, трупа или способних званичника како би провели своје захтјеве.

Истина је да су међународни званичници у БиХ вјенчани за званичне позиције утемељене њиховим претходницима када више немају значајан утјецај у држави. Када је држава имала 80.000 страних мировних снага, странци су могли водити земљу у напредак. Сада то више не могу. Међународни званичници се наизглед држе моралних циљева из 1997. године, али је њихова реторика нереална. Они су немоћни, али то не желе признати.

Ја се надам, о томе пишем и говорим, да их могу учинити реалнијим о утјецају у држави и да могу помоћи страним званичницима којима је БиХ нова да разумију сложену нарав тренутне кризе у земљи.

У свом чланку говорите о кривици међународне заједнице јер су пропустили да интервенишу раније. Да ли је заиста могуће очекивати исту грешку у мање од 20 година?

- Једна од тема о којима сам писао је да је градња државе наука у зачетку. Не знамо како то добро радити и БиХ је била прва земља након Другог свјетског рата у којој смо то пробали. Због тога је било вјероватно да ћемо направити много озбиљних грешака.

Вјероватно је најважнија лекција босанског искуства у грађењу државе екстремно пуно времена потребног да се направи одржива разлика. У стварању босанске државе користили смо силу око десет година. Онда када је међународна заједница изгубила интерес, све се распало. Десет година није било довољно да се постигне одржива промјена. Да се међународна заједница посветила БиХ 20 година, вјероватно би ствари биле другачије. Али са четворогодишњим изборним циклусом у САД и већини европских земаља, могуће је да више никада није реално очекивати такву посвећеност страних држава.

Ако се не можемо посветити грађењу државе у вријеме када је то непотребно да би успјело питам се јесмо ли икада требали и почети? Ова питања су још присутнија у Ираку и Авганистану него у БиХ.

У неправедној међународној игри, ко би имао интерес у босанској дезинтеграцији, вјероватно и новом рату ближе границама ЕУ него раније и још једној новој држави са којом се треба бавити?

- Мислим да ово питање преувеличава интерес страних држава за БиХ. Босанци имају навику мислити да су средиште међународне пажње иако врло мало људи ван њених граница уопште брине о њеној политици или будућности. БиХ је мала држава у свијету пуном озбиљних криза. Међународне званичнике не брину босански проблеми и не размишљају озбиљно о још једном рату. Изложио сам ту мисао једном бившем високом представнику прије неколико седмица и он ју је без размишљања одбацио.

Међународна политика према БиХ према томе није вођена страним интересима. Вођена је незанимањем и немаром. Стране владе желе заузети став према БиХ који ће им

Не можете зауставити отцјепљене Републике Српске!

Пише: Метју Периш
петак, 01 октобар 2010 06:06

створити најмање неугодности. Не размишљају о томе шта се дешава у наредној или сљедећих пет година него само наредне седмице или мјесеца. То ће се тешко промијенити. Будућност БиХ сада припада Босанцима без аутсајдера.

Провели сте много времена у Брчком и написали сте књигу о улози тог града у послеријатним годинама. Можете ли направити кратки преглед детаљног описа улоге Брчког из своје књиге. Какву улогу тај град има у Вашем сценарију са позицијом да физички раздваја РС на два дијела?

- Јако волим Брчко јер сам тамо срео своју супругу. Чак сам о Брчком написао књигу *Слободни град на Балкану*

(можете видјети

www.matthewparish.com

за детаље). Зато сам јако узнемирен када видим како се сав тај успјех враћа на почетак. На врхунцу укључености америчке владе, Брчко је било једино мјесто у БиХ са значајним нивоом стварне етничке реинтеграције. Али се америчка власт повукла прерано. Престали су давати новац и повукли трупе 2004. године: та су средства била потребна за Ирак. Од тада ствари иду низ брдо. Сада се локални политичари тихо распарчавају у дистрикту. Стварно мјешовито школство – једино мјесто у послеријатној БиХ гдје је то заиста остварено – поништава се. Школе се поново сегрегирају самовољно јер родитељи не желе да се њихова дјеца образују са другим етничким групама. То је тужно.

Бојим се да ће Брчко поново постати тачка запаљења између Бошњака и Срба. Како се аутономија РС-а буде повећавала, а териториј буде кретао према потпуној де јуре независности, РС ће морати да преузме контролу барем над дијелом Брчко дистрикта како би обезбиједио “земљани мост”. Садашња стратегија РС-а је пустити да се мултиетничка власт постепено распадне сама од себе. У међувремену ће СНСД повећати моћ својим новцем и утјецајем. Странка већ контролише градоначелника – што је невјероватно јер је СНСД тек четврта странка по популарности у Дистрикту. Додик је тај поклон од америчке власти добио на тањиру. Након избора 2008. године, два главна кандидата за градоначелника Брчког су били из СДП-а и СДС-а. Супервизор Брчког (Рафи Грегоријан, оп.а.) ставио је вето на њих због различитих али једнако смишљених разлога. Тако је дао Брчко Додик. Америчка власт је показала збуњујућу стратешку неспособност у Брчком.

Да ли су, према Вашем мишљењу, недавни покушаји Милорада Додика да добије више моћи у Дистрикту дио плана за одвајање?

Не можете зауставити отцјепљене Републике Српске!

Пише: Метју Периш
петак, 01 октобар 2010 06:06

- РС је у дипломатском нападу. Чини се да босански министар вањских послова не представља његове интересе; и то је уреду. РС има јако лош међународни имиџ, прије свега због асоцијација на Сребреницу. Покушава се поправити та слика и смањити страни отпор ултимативном циљу одвајања од остатка БиХ.

Тешко је, међутим, рећи да ли то успијевају. У Вашингтону (и другдје) води се дипломатски рат док босански представници воде контролоби и покушавају подсјетити међународну заједницу на сиве могућности босанског рата. Срби су традиционално лоши у јавним односима и међународној дипломатицији, али са заједничким напорима особља Вука Јеремића и Милорада Додика то се, чини се, мијења.

У готово свакој реченици Вашег текста говорите да би међународна реакција могла доћи прекасно чак иако се догоди за неколико мјесеци или године. Да ли Ви уствари сматрате да је сада вријеме за снажну америчко-европску интервенцију у БиХ прије него постане прекасно за нови и непредвидљиви сукоб?

- Већ је прекасно за то. Врста међународне интервенције какву би већина људи у Сарајеву жељела је сада нереална. Не постоји страна влада у БиХ која би се поново ангажирала на мишићав начин Волфганга Петрича или Педија Ешдауна. Ова врста интервенције захтијева трупе у држави. Америчке трупе су 1997. године прекинуле емитирање РТРС-а на захтјев Карлоса Вестендорпа. Те се трупе неће вратити.

Високи представник зна да је без зуба. Због тога више не користи своје "бонске овласти". Ако би то урадио, Додик би га вјероватно игнорисао и магија би била изгубљена. Ауторитет високог представника је кула од карата.

Подсјетимо се да високи представник није никада требало да буде законодавни диктатор. Дејтонски мировни споразум није му дао никакав ауторитет. Уред је добио моћ одлуком ПИЦ-а у децембру 1997. године јер је из властитих унутрашњополитичких разлога амерички предсједник Бил Клинтон желио пожурити реформе и осигурати да грађење босанске државе буде успјешно. Људи су то и радили јер су им америчке трупе и новац били подстицај. Сада су те трупе и новац отишли. Високи представник је потрошио моћ и босански политичари ће морати преузети одговорност за смјер у којем њихова земља иде.

Не можете зауставити отцјепљене Републике Српске!

Пише: Метју Периш
петак, 01 октобар 2010 06:06

Написали сте да је већ неколико година прекасно за промјену курса. Ви сматрате да је најбоље вријеме за реформе било 1999. године, али је постојала још једна велика шанса 2006. године када је Додик прихватио промјена

али их је Харис Силајџић свјесно срушио. Да ли је Силајџић тада на неки начин срушио и посљедњу прилику за државно јединство?

- Додик је изманипулисао Силајџића. Он је добар говорник, али не може правити компромисе. Додик то зна. Зато је Додик прихватио понуде јер је знао да Силајџић то неће прихватити. На тај начин је Додик могао повући своју понуду и задржати непопустљиву позицију, као и осигурати да је Силајџић тај који блокира политичке реформе. Ови маневри су уобичајни у босанској политици.

Да ли сте били свјесни да ће Ваш чланак имати велики утјецај и да ће бити у корист Додика док сте га писали?

- Не вјерујем да било шта што ја кажем има утјецаја на смјер босанске политике. Ја нисам толико важан. Ја сам адвокат који ради у приватној пракси и не представљам власт или политичаре са Балкана. Ја не представљам ничије мишљење осим своје.

Схватам да је мој чланак изазвао снажне реакције у БиХ, али су људи имали ове погледе још од завршетка рата. Већина босанских Срба (у ствари и босанских Хрвата) не желе имати ништа са централном босанском државом, без обзира на то што је већина Бошњака одлучна да очува БиХ као једну државу. Ове позиције се не подударују и ја сам само рекао очито. Реакције које је мој чланак испровоцирао су биле одраз дубље нелагоде за коју знамо да прожима босанску политику.

Мој чланак није уопште био намијењен Босанцима; босанска политика ће слиједити свој неизбијежни смјер без обзира на моја мишљења. Мој чланак је био намијењен да се пробуди међународна заједница. Политике ЕУ и САД су нереалне и наивне. Постоје политичке снаге у БиХ које страни званичници одбијају узети за озбиљно. Ситуација је у опасности да се опасно отме контроли, а међународној заједници опасно недостаје утјецаја. Људи у Вашингтону, Бриселу, Лондону и другдје треба да разумију шта се дешава. Ако је мој чланак помогао да се пробуди неколико људи онда је он постигао свој

Не можете зауставити отцјепљене Републике Српске!

Пише: Метју Периш
петак, 01 октобар 2010 06:06

ЦИЉ.

Тренутни високи представник Валентин Инцко назвао Вас је неодговорним због Ваших изјава у *Дневном авазу* у новембру 2009. године рекавши да је “неодговорно говорити тако у овој фази”. Да ли то значи да ће бити период у којем оваква мишљена неће бити “неодговорна” као сада и да ли сте од тада имали контакт са господином Инцком?

- Ако су моја виђења била луда, онда он не би осјећао потребу да их јавно критикује. Никада се нисам срео са господином Инцком (напустио сам ОХР прије него је он стигао), али га жалим. Вјерујем да је он добар човјек са немогућим задатком. Гледа како се босанска држава урушава свуда око њега а не може урадити ништа да то спријечи. Није му се свидио мој чланак јер је потврдио оно што он већ зна и јер је открио слабости његовог уреда.

Који је уствари временски оквир за Ваш сценарио: отприлике, када би се завршна сцена проглашена независности могла одиграти?

- Наредна битка ће се десити непосредно након октобарских избора. Додик ће убједљиво побједити у РС-у; бошњачки гласови ће бити подијељени, као и обично, између три политичке странке. Зато ће бити потребна Додикова сагласност да се створи нова централна власт; а он ће користити сваку мјеру да одбије договор колико год буде могао. У међувремену, државне институције ће пропадати јер неће бити министара и закони се неће усвајати.

Бит ће занимљиво видјети како ће међународна заједница реаговати на овај проблем. Ако створе велики притисак Додик би могао пристати да створи још једну слабу државну власт попут садашње, са једним од његових људи као предсједником Вијећа министара. Ако међународна заједница одговори слабије, Додик би могао отезати успостављање власти до бескраја.

План за независност би се у овом сценарију могао убрзати. РС ће убјеђивати да државна власт није ефикасна и због тога се мора одбацити. Ако се нова власт успостави Додик ће морати чекати нову кризу.

Не можете зауставити отцјепљене Републике Српске!

Пише: Метју Периш
петак, 01 октобар 2010 06:06

У сваком сценарију се босанска политика креће споро. Велика криза тек слије, али ће се стварати постепено. Рекао бих да ће то трајати три до пет година.

Грађани са још увијек свјежим ратним ранама све три већинске етничке групе се још увијек расправљају о природи босанског рата: да ли је то била агресија или грађански рат. Зашто сте Ви одлучили назвати га грађанским а не агресијом иако постоји неколико пресуда из Хага које повезују Србију са босанским ратом?

- Ово је семантичка расправа коју ја жалим. Рат ријечи се користи да би се продужила битка након што је оружје престало пуцати. Јако сам свјестан аргумената о легитимности или обратно босанске декларације о независности из 1992. године. Такођер сам потпуно свјестан хорора којег су људи свих националности претрпјели у босанском рату. Али моје анализе се вежу за постратну БиХ.

Без обзира на трагедију, становници БиХ морају оставити историју иза себе. Њихови политичари им то не олакшавају, али земља не може напредовати док се то не деси. Копање по прошлости не помаже стварању нове будућности.

Да ли бисте радије признали да су Ваша предвиђања била погрешна за деценију или слично или видјели како оживљава најгори могући сценарио?

- Имам једну наду за људе у БиХ: да иду у смјеру у којем ће се задржати мир, у којем економија може напредовати а људи уздићи изнад очајног сиромаштва које још увијек утјече на земљу. Политичка нестабилност у посљедњих 15 година је успорила економски развој. Не марим гдје су границе и да ли је власт у централном или локалном дијелу. Ја сам више заинтересован у послове, плате, здравствену његу и образовање. За десет година бих волио видјети напредак у тим областима. Ако се деси напредак, политичка структура државе неће бити битна.

(Разговор водио **Семир Мујкић**)